TARİHTE Türkler ve İngilizler

Tarihi tefrika: 14 Yazan: ZIYA ŞAKIR

Cizvit papasları

Fransız Elçisinin, Osmanlı tebaası arasına nifak sokmıyacaklarına, kuvvetli teminat vermesile cezadan kurtuldular

İngiltere, Türkiyeden çok uzakta bulunuyordu. İki memleket arasında, menfaat ihtirası uyandıracak hiç bir sebeb olmadığı gibi, diğer herhangi bir sebeble de harbe girişmek tehlikesi yoktu. Bunlardan dolayı, hiç bir Osmanlı diplomatı, İngiltere siyasetine ehemmiyet vermiyordu... Türklerde, İngilizlere karşı büyük bir alâka uyandıran Kraliçe Elizabet'in mahirane siyaseti, artık ortadan kaybolmuştu.

(1609) da İstanbula gelen elçi (Sör, Hanri Liloov), oldukça faaliyet gösterdi. O aralık, Babıaliyi işgal eden Macaristan ve Lehistan işlerindeki müzakerelere karışarak, (Eflâk) ve (Moldavya) voyvadalarına taraftarlık etti.

Bu hâdiseden biraz sonra, İstanbulda mühim bir mesele patlak verdi. Evvelce Sör Hanri ile müştereken Eflâk ve Moldavyalılara tesahub eden Fransız sefiri şimdi de bütün Kudret ve nüfuzunu (cezvit) papazlarının himayesine hasretmişti.

Fransız sefirinin bu hareketi, İngiliz sefirile aralarının açılmasına sebebiyet verdiği gibi, derhal Türk diplomatlarının da nazarı dikkatini celbetti.

Türkler; an'anevî bir saikle, Fransızlara karşı büyük bir dostluk hissi besliyorlar.. Bu milletin resmî ve gayriresmî eşhasına karşı daima samimî bir müveddet gösteriyorlardı. Ancak, Fransızların kanalından geçen (katolik propagandası) ndan hoşnud görünmüyorlardı.

O devirde, Suriyede ve Anadolunun bazı vilâyetlerinde, (Ehlisalib) baka - yasından olarak başlıca iki (tarikat) in rahibleri yerleşmişti. Bunlar da, (Fransisken) lerle, Fransa tebaasından olan (Cezvit) lerdi.

Türkleri Avrupadan tardetmeye muktedir ve muvaffak olamıyan (Papa) lık makamile katolik hükümdarları, şimdi yeni bir siyaset takibine başlamışlardı. Bunlar, Osmanlı hükûmetinin hıristiyan tebaasını (katolik) mezhebine alabildikleri takdirde, Türkleri tamamile zayıf düşüreceklerini... Ve ondan sonra da, Avrupadan ric'ate mecbur edeceklerini zannediyorlardı.

(Papa), bu vazifeyi Fransa hükûmetine tevdi etmişti. Maksadı da; Türklerin Fransızlara karşı gösterdikleri muhabbet, müveddet, samimiyet ve müsamahalardan istifade ederek, (Cezvit cemiyeti) nin, Türkiye toprakla - rında, büyük mikyasta entrikalar çevirmesine imkân hazırlayabilmekti.

Mevzuumuzdan haric olduğu için, yarım asırdanberi devam eden bu entrikalardan bahsetmiyeceğiz. Yalnız, İngiliz elçisi Sir Hanri'nin İstanbulda bulunduğu zaman vukua gelen bir hâdiseye temas etmekle iktifa eyleyeceğiz.

Fransız sefiri, M. Solinyak, Türklerin dostluğunu suiistimal edeceğini düşünmiyerek, gizliçe (Cezvit) lerin muvaffakiyetlerini temine başlamıştı. O tarihte İstanbulda, (Kaniyak) isminde bir Cezvit rahibinin riyaseti altında, beş Cezvit papazından mürekkeb gizli bir komite vardı. Bu komite, Galatada bir mekteb açtı. Rumlardan, Ermenilerden, Ulahlardan, Balkanlı hıristiyan çocuklarından ve hatta Musevilerden talebeler toplamaya başladı. Maksad, bu çocukların ruhları ve hissiyatları üzerinde büyük roller oynamak, onları istikbalde birer katolik misyoneri yapmaktı.

Cizvitler, bu mektebi açmakla, katolik propagandasına filen başlamışlardı. Aynı zamanda, Rum patriğine müracaat ederek, bir takım parlak vaidlerle, Rum ve Lâtin kiliselerinin birleşmesi için teşvikte bulunuyorlardı.

Fransız sefiri, haiz olduğu mevkiden istifade etmiş.. Kendisine büyük dostluk eseri gösteren hükûmet ricalini elde ederek, Beyoğlundaki Sen - Benuva kilisesinin idaresini, bu Cizvit papazlarına verdirmişti. Sen - Jorj kilisesini de bir Cizvit kilisesi haline getirebilmek için, ayrıca teşebbüslere girişmişti.

Bu teşkilât ikmal edilip de faaliyet hududları genişlemeğe başladığı takdirde, hiç şüphesiz ki Osmanlı hükûmetinin dahilî ve haricî siyasetinde, oldukça mühim sarsıntılar husule gelecekti.

İşte bu mühim meseleye en evvel İngiltere sefiri (Sör Henri Lilov) temas etti. Sen - Mari kilisesinin -(Cizvit) cemiyetine dahil olmıyan- baş rahibi ve Cizvitlerden hoşlanmıyan Venedik balyozu ile birleşti. Divanı Hümayuna müracaat etti. Osmanlı İmparatorluğunun istikbalini tehdid eden felâketi bildirdi.

Sadrıazam, Fransız sefirini Babıaliye getirtti. Yapılan hareketin, Türk dostluğuna münafı olduğunu söyledikten sonra:

— Beyoğlunda bir tek Cizvit papazı görmektense, Cizvit olmıyan on rahib görmeyi tercih ederiz.

Dedi.

Tabiidir ki, Cizvitlerin istedikleri kilise verilmedi. Aynı zamanda, Cizvitlere bazı sıkı emirler de tebliğ edildi.

Cizvitler, evvelâ biraz duraladılar. Sonra, tekrar faaliyete başladılar.

Babıali, artık bu faaliyete müsamaha gösteremedi. Cizvit papazları, Osmanlı tebaası arasına nifak sokmakla itham edildi. Bir gece hepsi de tevkif edilerek, doğruca Divanı Hümayun binasına getirildi. Ertesi gün bunlar muhakeme edilecek ve cezaları verilecekti.

Fransız elçisi Mösyö Solinyak, bunu haber alır almaz son derecede korktu. Gecelik elbisesini değiştirmek için bile vakit sarfetmiyerek Sadrıazamın konağına koştu. Fransız tebaasından olan bu papazların serbest bırakılmasını rica etti. Ancak, bir daha hükûmetin rızası aleyhine hareket etmiyeceklerine kuvvetli teminatlar vererek bu ricasını kabul ettirebildi.

4 üncü Mehmed devrine kadar İngiliz siyaseti

Sör Henri Lilov, bu hâdiselerden başka, bellibaşlı diğer siyaset işlerine karışmadı. Saray entrikalarından da, daima uzak yaşadı.

Hükûmet memurları da, daha hâlâ İngiltere siyasetine karşı kayıdsız görünüyorlardı. Ancak şu var ki, İngiliz tebaasına ve İngiliz tüccarlarına verilen imtiyazlara riayet ediyorlar, gerek İstanbulda ve gerek vilâyetlerde, hiç bir sızıltıya meydan bırakmıyorlardı.

Sör Henri'nin memleketine davetinden sonra, (1611) senesinde, İstanbula (Sör Tomas Glaver) isminde bir elçi geldi. Bunu da, (Pol Pindar) ve (Con İr) isminde diğer iki elçi takib etti.

Bunların üçü de, İstanbulda göze çarpacak derecede bir faaliyet gösteremedi.

Halbuki artık, İngiltere hükûmetinin vaziyeti büsbütün değişmiş.. İktisab ettiği kuvvet ve nüfuz sayesinde, Avrupa devletlerinin siyaset sahasına girmişti.

O tarihte Avrupada muhtelif cereyanlar hüküm sürüyordu. Büyük devletlerin hepsi, bir ve yahud bir kaç küçük hükûmeti himaye ediyordu.

Bu meyanda, İngiltere devleti de, Lehistan hükûmetini korumaya karar vermişti. Bu da, müteveffa Elizabet'ten müdevver olan bir siyasetti. Arkası var]

Nuri Demirağ mekteb tayyaresi

Selânik ve Atinada hararetle karşılandı

Beşiktaştaki Nuri Demirağ atölyelerinde inşa edilen bir mekteb tayyaremiz, ayın yirminci günü Yeşilköyden hareket ederek doğruca Selâniğe gitmiş ve şehir hava meydanında büyük tezahüratla karşılanmıştır.

Tayyareyi, Türk pilotlarından Basri idare etmekte ve Celâl Demirağ içinde yolcu olarak bulunmakta idi. Tayyare Selânikte bulunduğu müddet zarfında şehir gezilmiş ve Atatürkün doğduğu eve bir çelenk konulmuştur. Tayyare, bundan sonra Atinaya gelmiş ve dost Yunan payitahtında da hararetli bir surette karşılanmıştır. Mekteb tayyaremiz Atinada bir gece kaldıktan sonra, dün saat 12,30 da, hareketinden üç saat sonra Selânik yolile Yeşilköye avdet etmiştir.

Türk fabrikalarında imal edilen bir tayyarenin yaptığı bu muvaffakiyetli uçuş, Yunan tayyarecileri arasında büyük alâka uyandırmıştır.

MÜTEFERRİK

Üsküdar Tramvay şirketi tasfiye ediliyor

Üsküdar Halk Tramvayları şirketinin feshile tasfiyesine karar verilmiş ve bu karar Dahiliye Vekâletinden Belediyeye tebliğ edilmiştir. Şirketin umumî vaziyeti tetkik edilecek ve 500,000 lirayı mütecaviz borcu Belediye ve Evkaf idarelerile alacaklı olan İş Bankası ve diğer bazı müessesat arasında tasfiye edildikten sonra idareye yeni bir şekil verilecektir. Bu tasfiye muamelesinden sonra idarenin İstanbul Belediyesine devredilmesi muhtemeldir.

Üniversitede ders kesimi

Bütün Fakültelerde imtihanlara ayın 31 inde başlanıyor

Temmuzun 11 inde Erzurumda açılacak Üniversite haftası için büyük bir program hazırlanıyor

Üniversitede dersler ayın 25 inde kesileceğinden imtihan hazırlıklarına başlanmıştır. Bu seneki faaliyetten alınan neticelere göre, yeni ders senesi için bazı esaslar etrafında lâzım gelen tedbirler alınmaktadır. Üniversite Rektörü profesör Cemil Bilsel dün bir arkadaşımıza, bu hususta şu beyanatta bulunmuştur:

«— Her fakültede dersler iki gün sonra kesilmektedir. Bütün fakültelerde bu güne kadar, derslere tam bir hızla devam edilmiştir. Arızasız geçen tahsil yılımızın verimi elbette iyi olacaktır. Bunu gösteren en iyi delil dil imtihanıdır. Dil imtihanının birinci ve ikinci gününe girmesi lâzım gelen talebe yekûnu 1787 kadardır. Ancak 32 kişi imtihana girmemiştir. Muvaffakiyet nispeti de yüzde 79 dur. Diğer günlerin verimi de aynı nispette beklenebilir.

Üniversite imtihanları

Bütün fakültelerde imtihanlara ayın 31 inde başlanacaktır. Yalnız Tıb Fakültesinin son sınıf doktora imtihanlarına daha evvel başlanmıştır. İmtihan, talebelik hayatında daima heyecanla karşılanan bir merhale olmakla beraber çalışan talebe için muvaffakiyet gururunu duymalıdır. Üniversitenin, nasıl çalıştığını, iftiharla gördüğüm bütün talebesine imtihanlara başlama gününde muvaffakiyet dilerim. Bütün imtihanlar, haziranın 29 unda bitmiş olacaktır. Temmuzun 5 inci cuma günü Üniversitede büyük merasimle diploma verilecektir. Hükûmet Reisimizin, Vekilimizin huzurile Üniversite ilk defa olarak bu merasimi yapacaktır. Mezuniyet sınıfı bu yıl 851 kişidir. Bunların çoğunun ilk devrede mezun olacağını ümid etmekteyiz. Her yıl mezunlarının sayısı kemiyet ve keyfiyetçe artan Üniversitede, bu seneki mezunlar, her iki bakımdan bundan evvelki yıllara üstündür.

Açık profesörlükler

Üniversite bu yıl kadrosunda, doküz eksik profesörle derslere başladı. Profesörlerden ikisi mânileri sebebile gelmediler. Bunlar göz ve birinci şişürji profesörleridir. Diğerleri de Eczacı mektebinin Şimi farmasutik, Şimi endüstriel, hukuk felesefesi, ikinci kadın ve doğum, matematik ve İngiliz dili profesörlükleridir.

Fakülteler, bu dokuz profesörün eksikliğini telâfi etmek için fazla gayret sarfetmişler ve bu suretle eksikliği duyurmamışlardır. Bundan dolayı fakültelerin sarfettikleri emeklere teşekkür etmeyi bir borç sayarım.

Şimi farmasutik profesörlüğüne tayin edilen Dukenuva, ordudan terhisi uzun sürmüş olmak itibarile bir ay evvel gelmiş, işe başlamıştır. Şimi galenik profesörlüğüne tayin edilen Zürih Üniversitesi profesörlerinden Rozanof bir eylûlde gelecektir. Şimi endüstriyel profesörü olarak Polonyalı Kazmirski ile bir yıllık mukavele akdedilmiştir. İngiliz dili için Londra, Kembriç ve Oksford üniversiteleri birer namzed göstermişlerdir. Edebiyat Fakültesi profesörler meclisi bunlardan birini seçecektir. Diğer kürsüler için muhaberelerimiz devam etmektedir. Biz ancak birinci derecede bir âlim arayoruz ve böyle olmadıkça Üniversitemize bir ecnebi getirmekte fayda görmüyoruz.

Yeni doçentler

Ders senesi başında doçentlik kadrosunda terfi veya ilâve edilen 14 doçentlik açıktı. Bunlardan dördüne talib çıkmamıştır. Bunlar için yapılmakta olan imtihanlar Tıb Fakültesinde bitirilmek üzeredir. Diğer fakültelerin de imtihanları bittiğinde kazananların tayinleri yapılacaktır. Yeniden 11 doçentlik için de imtihan açılmıştır.

Yeni ihtiyaclara göre hazırlıklar

Üniversitenin yedinci senesi bitmekte olduğu için tecrübeler ve yeni ihtiyaclara göre talimatnamelerde lüzumlu tadilâtı yapmak üzere bazı fakültelerde çalışma vardır. Tıb fakültesi staj müddetini artırabilmek için programlarında bu bakımdan tadilât yapmaktadır. Hastanelerde Üniversiteye aid olmıyan 408 yataktan istifade meselesi Vekilimizin teşebbüsile tahakkuk etmek üzeredir.

Üniversite talimatnamesinde dahi değişmeler yapmak için çalışmalara başlanmıştır.

Üniversite haftası

Açış nutkunda da haber verdiğim gibi ilk Üniversite haftasını, Milli Şefin memleketi demir ağlarla ören siyasetine şükran borcu olmak üzere Erzurumda açacağız. Hafta 11 temmuz perşembe günü başlayacaktır. Bu hususta büyük bir program hazırlanmaktadır.»

Kızlarımız askerlik imtihanında

Üniversite talim taburunda evvelki günden itibaren bütün fakültelerdeki kız talebenin askerlik dersi imtihanlarına başlanmıştır. Talebenin bu dersteki kabiliyeti yüksek görülmektedir. Genc kızlarımızın memleket müdafaasına taallûk eden bu derse karşı beslediklerı alâka ve istek memnuniyete şayandır. Resim, bir kız talebemiz nişan talimin-de imtihan edilirken alınmıştır.

İhtikâr komisyonu

Dün de Valinin riyasetinde bir içtima yaptı

İhtikârla Mücadele Komisyonu dün akşam Mıntaka Ticaret Müdürlüğünde Vali ve Belediye Reisi Lûtfi Kırdarın riyaseti altında bir toplantı yapmış ve komisyona tevdi edilmiş ihtikâr hâdiselerine aid zabıtlar tetkik olunmuştur. Bu tetkikat sırasında üç tacir de komisyona davet edilerek dinlenmiş ve eskiye nazaran yüksek fiatla satıldığı iddia edilen kumaşlar tetkik olunmuştur. Komisyon bu kumaşlar üzerinde ekspertiz yapılmasına karar vermiştir. Mıntaka Ticaret Müdürlüğü teşkilâtı bilhassa gıda maddeleri, deri, kösele ve yağ fiatlarının yüksekliği üzerinde ehemmiyetli tetkikat yapmaktadır. Bu tetkikler komisyonun pazartesi içtimaına kadar ikmal olunarak karara raptolunacaktır. Memleketimizde en eski ecnebi müesseselerden biri olan bir ithalât ve ihracat firmasının hesabları ve faturaları üzerinde tetkikler yapılmış ve muhtelif zabıtlar tutulmuştur. Bu zabıtlar dün Ticaret Müdürlüğüne verilmiştir. Dünkü toplantıyı müteakib Vali ve Belediye Reisi Lûtfi Kırdar kendisile görüşen bir muharririmize demiştir ki:

«— İhtikârla daha şiddetli ve kat'î mücadeleye karar verdik. Bugünkü toplantımızda bir kaç meseleyi tetkik ettik. Komisyon bundan sonra haftada iki gün toplanacak ve bu suretle mesaimin daha sür'atle yürümesi mümkün olacaktır.»

Para kaçakçılığı

Türkistanlı tacirin muhakemesine başlandı

Çay taciri Şarkî Türkistanlı Abdürrahim Ahundbay hakkında, Emniyet müdürlüğü kaçakçılık bürosunca yapılan döviz kaçırmak tahkikatı bitmiş, dosya dün sabah Adliyeye gönderilmiştir. Müddeiumumilikçe evrak tetkik olunarak hemen dava açılmış ve mevcuden yollanan Abdürrahim Ahundbayın muhakemesine akşam üstü başlanmıştır. Abdürrahim, mahkemede yapılan sorgusunda şunları söylemiştir:

«— Hindistanda Kişmire gitmiştim. İngiltere Bankasından yapılan tebligatla, orada namıma 4,000 rupya bulunduğunu öğrendim. Bu para ve kendimde bulunan para mukabilinde, 200 İngiliz altını aldım. Orada satın aldığım çay, bedeli sonradan dövizle ödenmek üzere, veresiye satın alınmış maldır.»

Maznun, yanında getirdiği parayı Islahiyede gümrük memurlarının gördüğünü, pasaportunda bu paranın kaydı bulunduğunu söyleyerek, veresiye satın aldığı çayın parasını ödemek üzere sonradan döviz istediğini, Türk parasını koruma kanununa karşı gelmediğini ilâve etmiştir.

Mahkeme, kendisinin serbest bırakılmasına, bu mevzuda ismi geçen Ahmed Hana tebligat yapılmasına ve muhakemenin hazirana kalmasına karar vermiştir.

İki bin çuval kahve

Gümrüğe bir tüccar namına iki bin çuval kahve daha gelmiştir. Bu kahveler de aybaşından sonra satışa çıkacaktır.

UNIVERSITEDE

Sir Denison Ross'un Edebiyat Fakültesine kıymetli hediyesi

İngiliz müsteşrikı Profsör Denison Ross, dün Edebiyat Fakültesini ziyaret ederek, Türk tarihi profesörü A. Zeki Velidinin Türk minyatürciliğine dair dersinde hazır bulunmuş ve bu dersten sonra talebeye hitaben Türk ve İran minyatürcülüğüne dair fikirlerini anlatmış ve Edebiyat Fakültesinin tarih seminerine kendi hususî kütübhanesinden Türk ve İran minyatürcülüğüne dair mühim bir külliyatı hediye ettiğini bildirerek talebelerimiz tarafından alkışlanmıştır.

Altı yüz lira kıymetinde olan bu külliyat 1937 senesinde Londrada açılan İran san'at eserleri sergisine dünyanın her tarafından getirilen kıymettar eserlerin yedi büyük cildden ibaret olan tasnifi ve İran minyatürciliği tarihine aid tetkikatı muhtevi bulunmaktadır.

Siyasî icmal

İtalyanın siyaseti

Dün gelen İngiliz gazetelerinde İtalyan siyasetine dair bir hayli malûmat görülmüştür. İtalyanın harbe girmemesi ve bu suretle Avrupa harbinin büsbütün genişlememesi için Amerika Cumhur Reisinin hayli zamandanberi mesai sarfetmekte olduğu malûmdur. Hatta Ruzvelt ahiren gene bu meseleye dair Mussolini'ye hususi bir mektub göndermiş ve Mussolini kendisine cevab vermişti.

Bu mektublarda sulhu kurtarmak için Ruzvelt'in ne gibi tekliflerde bulunduğu ve Mussolini'nin neler istediği gizli tutulmuştu. Ancak dün Amerikan radyoları bazı imalarda bulunmuşlardır. İhtimal sırf tahminden ibaret olan bu ifsaata göre İtalya harbe girmemesi için tek bir talebde bulunmuş: Cebelüttarık ve Süveyşle Tunusun İtalyan kontrolu altında bulunmasına müsaade edilmesi.

Son günlerde İtalyada yapılan nümayişlerde ve neşriyatta hep İtalyanın Akdenizde mahpus tutulduğundan ve Cebelüttarık ve Süveyşte İtalyan bahri ticaretinin şiddetli murakabe edilerek azim zararlara sokulduğundan bahsedildiğine göre Amerikadan gelen imalar doğru olabilir. Yahud bu gibi tahminler bu tezahürlere müstenid bulunmaktadır.

«Taymis» in Roma muhabiri resmî İtalyan matbuatının İngiltere ile Fransayı haksız sayan neşriyatından, ve İtalyanın şimdiden kendisini harbe müdahale etmiş saydığından ve İtalyanın harbe iştirakte hukuku düvel ve ahlâk kanunlarına bakmıyarak sırf kendi milli menafiini tervic edeceğinden bahsetmekte olduklarını da kaydetmiştir.

Almanya ile İtalyanın arasında çelik misak namı verilen ittifak muahedesinin imzası ilk yıldönümünün evvelki güne tesadüfü İtalyan matbuatının Versay muahedesine tekrar hücum etmesine ve Avrupada yeni bir nizam kurulacağından hararetle bahsetmesine yeni bir vesile teşkil etmiştir.

Bu münasebetle İtalyan gazeteleri şimdiki harbin İtalya ile Almanyayı bir kat daha birbirine yaklaştırmış olduğunu, İtalyanın gayrimuharibliği bu misaka münafi bulunmadığını ve herşeyin bunun çerçevesi içinde cereyan edeceğini yazmışlardır.

İtalyan siyasetinin şimdiye kadar his veya tahmin edilen istikameti Balkanlara ve civarına aid olmayıp Cebelüttarık, Tunus, Süveyş ve Somali gibi çok uzaklara teveccüh etmektedir.

Ancak İtalya Hariciye Nazırı Kont Ciano'nun birdenbire Arnavudluğun merkezi Tirana gelişi İtalyan siyasetinde istikrar bulan ahenge aykırı düşen bir hareket gibi hissedilmiştir. Fakat herhangi bir heyecan ve endişe uyandırmamıştır. Çünkü Balkanlara uzak ve yakından alâkadar büyük devletlerin hepsi için de bu yarımadada sulh ve sükûnun devamından büyük faydaları vardır.

İtalyanın Fransaya karşı Majino ve Zigfrid hatlarına mümasil bir müstahkem hat vücude getirdiği de şimdi ifşa edilmiştir. Bu hat Cenovadan başlayarak bin, iki bin metre irtifaındaki dağları takib etmektedir. İtalya kendisinin en canalacak yerleri yani Torino ve Milâno gibi sanayi merkezlerini tamamile emniyet altında görmektedir.

Muharrem Fevzi TOGAY

VILÂYETTE

32 sığınak yapıldı

Vilâyet tarafından muhtelif kazalarda inşa ettirilen 32 sığınağın inşaatı tamamlanmış ve alâkadarlarca tesellüm edilmiştir.

CUMHURİYET

Nüshası 5 kuruştur.

Abone şeraiti

	Türkiye için	Haric için
Senelik	1400 Kr.	2700 Kr.
Altı aylık	750 »	1450 »
Üç aylık	400 »	800 »
Bir aylık	150 »	Yoktur.

Dikkat

Gazetemize gönderilen evrak ve yazılar neşredilsin, edilmesin iade edilmez ve zıyından mes'uliyet kabul olunmaz.

TARİHTEN

YAPRAKLAR

Sarayı kim boyayacak?

Yazan : KADIRCAN KAFLI

Topkapı sarayının dolambaclı koridorları, vakit vakit ilâve halinde yapılan odaları artık dar geliyordu. İkinci Mahmud, yenilemek ve genişletmek için emir verdi. Lâzım gelen yerlere yazıldı, hazırlıklar yapıldı; eski Darbhane emini İbrahim Sarım Efendi bina emini tayin olundu.

Her işe karışan Yeniçeri zorba başları buna da karıştılar. Kışlalarda paranın hazineden ödeneceği hakkında bir lâf dolaşınca ortalığı telâş almıştı, çünkü bu takdirde hazinenin daralacağını, ulûfelerinin ya verilmiyeceği, yahud geç kalacağı ısrarla söyleniyordu.

Fakat bazıları:

— Hayır, hazineden verilmez! Darbhaneden tesviye olunur!

Dedilerse de inandıramadılar. İki taraf arasında önce sert sözler, sonra kaş çatmalar ve yumruk sıkmalar, en sonunda da boğuşmalar oldu. Ortalık karıştı; kışladan başka, çarşıda, pazarda aynı münakaşa devam ediyor; yer yer kavgalar çıkıyordu. Her zaman olduğu gibi gürültü sırasında sağa sola sataşanlar, dükkân kepenklerini kıranlar, yahud yağma edenler eksik değildi. Halk arasından şikâyetler yükseldi; vezirler vaziyeti saraya duyurdular; padişah da masrafın nereden verileceği hakkında tereddüd etti. Fakat mademki Yeniçerilerin korkusu hazineden verilmesi ihtimalinden ibaretti, böyle bir şeyin varid olmadığını açıkça anlatmak lâzımdı. Yoksa kargaşalık bü yür; Topkapı sarayında oturmak için hazırlanan padişah tahtından mahrum kaldığını görebilir

Berberbaşı Ali Ağa Ilçi Mahmudun en yakın ve en çok güvendiği damdı; hemen hemen bütün mühim işlerin hallinde bu adamın vasıta olduğu anlaşılıyor. Yeniçeri kışlalarındaki gürültüyü de Hâlet Efendi bir tezkere ile Ali Ağaya bildirdi.

Hâlet Efendinin verdiği cevabdan anlaşılıyor ki, Yeniçerilerin hareketleri «umurlarından haric vazife» telâkki edilmiş; Serçuhadar Seyyid Mehmed Ağa ile Silâhtar ve Serkahveden ibaret bir meclis kurulmuş, masrafın padişah hazinesi hesabından verilmesi için Mısır Valisi devletlû Mehmed Ali Paşaya Hasekî Ağa vasıtasile ferman gönderilmiştir.

Yeniçerilerin manasız gürültüleri de böylece sona ermiştir.

Fakat iş bu kadarla bitmedi. Tamir bitip d[illegible]ayın boyanması meselesi ortaya çıkınca gene Yeniçeri kışlaları karıştı. Çünkü şehirdeki boyacıların hemen hemen hepsi ocağa mensubdu; bunlar cemaat dedikleri Yeniçeri bölüklerinden kırk sekizinci ortalara yazılı bulunuyorlardı.

Beyaz renkli bayraklarında arabca kızıl bir (V) bulunan kırk sekizinci orta bu kârlı işi yalnız başına yapmak istiyordu. Fakat bayraklarında arabca kızıl bir (N) harfi bulunan iki katlı bir çadırla temsil edilen yetmiş sekizinci ortayı tutmağa kalkıştılar; bu gidişle gene büyük bir kargaşalığın çıkması, kan dökülmesi, boya davasının bir devlet ve saltanat davası haline istihale etmesi uzak bir ihtimal değildi. Çoğu cargılarda dükkân sahibi olan iki taraf birbirile boğuşuyordu; bu arada sağa sola sataşanlar, halkın rahatını kaçıranlar oluyor; hatta bazı esnaf, dükkânlarını kapatıyorlardı. Bu hal padişahın kulağına gitmekte gecikmedi. Berberbaşı Ali

Ağanın Hâlet Efendiye yazdığı tezkerede, işin Yeniçeriler arasında kavgaya mahal bırakmadan hallini emreden Padişah iradesini bildiriyordu.

Meseleye çok ehemmiyet verildiği aynı gün neticelendirilmiş olmasından anlaşılıyor. Hâlet Efendi bu ciheti Berberbaşı Ali Ağaya yazdığı şu tezkere ile bildirmektedir:

«Dünkü gün boyacı keyfiyetine dair tezkerei devletleri ba's-ü-isra buyurulup mealî mütalea güzarı çâkeri oldukta derhal Yeniçeri Ağası kullarile muhabere olunup sarayı hümayunun boyanması vakti takarrüb etmesi cihetile boyacı esnafı Yeniçeri güruhundan bulundukları eclden esnafı mezkûrun mîyanelerin niza vuku bulmuş ve zatı şahane dahi buna ittılâ hasıl etmiş olduğu cihetle münazaalarından sarfı nazar ber her bir ocaktan boyamaları hususuna müsaadei padişahî buyurulmuş idüğü merkumlara yegân yegân emrü tenbih olunmuş olmakla işbu tezkerei pederaneleri terkim kılındı olbabda»

Boya işinin her iki cemaat tarafından birlikte yapılmasına karar verilmesi üzerine münakaşa ve gürültülerin de sona erdiğini görüyoruz.

Hâdise, o zamanki devlet idaresinin boyacılığından bir nümunedir.

Küçük hikâye

Kocama mektublar

Mina Curtiss'ten çeviren: BERİN KENT

Haziran 1

Bu gün öğle yemeğinden sonra, cevab vermem lâzım gelen mektublarım olduğunu bahane ederek arkadaşlarımdan ayrıldım. Fakat şimdi masamın başında, cevab vermek istediğim yegâne mektubun önümde olmadığını ve kocam Jak ölü kaldığı müddetçe bu mektubun hiç bir zaman gelemiyeceğini düşünüyorum.

Ölü... Dört senedir bu kelimeyi mütemadiyen kendime tekrarlamama rağmen, hâlâ manasını anlayamıyorum. Neden sana ölü olduğun halde, hayatta imiş gibi yazmıyayım? Kalbim seni, ayrı kaldığımız zamanlarda hergün bana yazan seni, zaten hiç bir zaman ölü olarak kabul etmedi ki.

İlk zamanlar seni içerideki odada farzederdim. Sanki benim buraya geleceğimi bilmemiş de ansızın oraya gitmişsin gibi. Sonra sana birdenbire sokakta rasgeleceğimi zannederdim. Ölümünden bir sene kadar sonra, sesini, gülüşünü, elinin ufak bir hareketini sana benzettiğim için kendimi birisine âşık zannettim. Fakat bu şeylerin kalbe ve zihne bir yol açmadığını, onda bunlarla yalnız senin hayalini yaratıp sevdiğimi az bir zamanda anladım ve gene seni sevebilmek hürriyetine kavuşmak için onu bırakıp sana, senin hatıralarına döndüm.

Haziran 13

Bu gün nihayet yağmur yağdı. Kuraklık biraz daha devam etseydi bütün çiçekler kuruyacak ve sebzeler yetişmiyecekti. Nelly bu sabah kahvaltı tepsimle odama geldi ve kocası ancak yağmurlu günlerde izinli olduğu için, onunla bir yere gitmek istediğinden bu gün için benden izin istedi. Kocası mezarkazıcısıdır. Bu iş için günde dört dolar alıyor ve pazar günleri kazdığı mezarlar için muazzam ücret alırmış. Nelly'nin bir gün bana: «Biliyor musunuz, madam, çok dikkatle ölçmek lâzım, mezarların boyu tam iki, eni de 1 metre olmalı! dediğini ve o zaman: Tam bir yatak, bir kişilik yatak boyu... diye düşündüğümü şimdi hatırlıyorum.

Ölümünden bir kaç ay sonraya kadar, o rutubetli toprakta nekadar soğuk ve yalnız olacağın düşüncesile yağmurlu günlere tahammül edemedim. (Zaten sensiz geçen hangi günlere tahammülüm vardı ki.) O kış aksine hiç de kar yağmadı gibi. Hiç olmazsa kardan bir yorganın olabilseydi, o bile bana bir teselli olacaktı.

Temmuz 4

Bu sabah erkenden, misafireten gittiğim Nevyork'tan otomobille dönüyordum. Yalnızken otomobili kullanmak beni çok yoruyor ve çok dalgın oluyorum. Onun için birdenbire oraya gelinceye kadar hangi sokakta olduğumu farkedemedim. Burada her zaman aynı hayal gözümün önünde canlanır. Hatırlar mısın, daha evlenmemiştik ve seninle ilk defa olarak o eski otomobilinle yola çıkmış, New-Havende bir futbol maçı seyretmeğe gidiyorduk. Bizimle maça gelecek olan arkadaşın Ned'in evine uğradığımız vakit, beni tanımıyan yeni bir hizmetçi kapıyı açtı ve bana: «Yukarı çıkmak ister miydiniz, Madam Şerbörn...» dedi Bizi evli zannetmişti. Senin bir izahat vermeni, bu yanlışlığı tashih etmeni bekledim, bir şey demedin. Fakat sonra Ned aşağıya inınceye kadar, her iki-miz odanın bir ucunda sıkılgan bir sessizlik içinde bekledik.

Sonra yolda sen çok sinirliydin. Sanki şeytan arkamızdan kovalıyormuş gibi otomobili sürerken, Ned mütemadiyen, bizim hayatımıza acımasan da evdeki çocuklarını, karısını düşünerek biraz olsun yavaşlamamı rica edip durduğumu, fakat sen daha fazla sürüyordun. Nihayet ben elimle kolunu tutarak: «Çocukluk etmiyor musun?» dedim. Sen de: «Demek bu çocukluk, ben de ne olduğunu düşünüyordum, hiç böyle olmamıştım.» dedin fakat yavaşladın. Bazan düşünürüm de, galiba o hizmetçinin sözleri bizi evlendirmişti.

Ağustos 9

Bu gün bahçede çalıştım. Bahçeyi süsleyen güzel çiçekler seni ve (seni ölüme kadar sürükleyen o zatürrie esnasında bile) onlara karşı olan muhabbetini bir kere daha bana hatırlattı. Bir gün hastanede, en ağır günlerin-den birinde idi. Beni yanına çağırtarak ben orada yokken beni sana hatırlatacak bir çiçeği her zaman için o-danda bulundurmamı benden rica ettindi. Bana her zaman «Gülüm», dediğin için seçtiğimiz çiçek bu oldu. Bunu hergün, senin görebileceğin bir tarzda, odandaki masanın üzerinde bulundurmasını hastabakıcıdan rica ederken onun, seni sayıklayor zannettiği için, acıyan tebessümünü bu güne kadar hatırlayorum.

Bu sabah bahçıvanla yeniden dikilecek çiçekleri konuşuyorduk. Haseki küpesi, krizantem, yasemin... «Yüksük çiçeği (*) istemez misiniz?» diye sordu. Neden istemediğimi ona söylemek istedim fakat söyliyemedim. Bu kadar hususî bir kâbusu senden başka kime anlatabilirdim. Senin bile: «Doktorlar ona ümid bağladı diye Digitalin'i sevmemen ne çocukluk...» diyeceğini biliyorum.

Nevyorkta'ki hastanede, öldüğün geceydi. Yanındaki yatağa biraz uzanmıştım. Uyuyabilmem için bana galiba bir şey içirmişlerdi. Fakat saat bire doğru hastabakıcı beni uyandırarak:

— Yatağının kenarında oturmak ister misiniz belki... dedi. Sesi çok manalı bir tarzda müşfikti.

— Sonu mu? dedim.

— Korkarım ki evet.

Doktor:

— Bir şey daha yapabiliriz, diyerek bir kutu açtı. enjeksiyonu doldurdu ve iğneyi senin bacağına soktu.

— Nedir? diye sordum.

— Digitalin, kalbi takviye eder. cevabını verdi.

İşte orada, o küçük kutunun üzerinde pembe yüksük çiçeği demetinin resmini görmüştüm.

Sen, sana teneffüs edemediğin oxygeni vermeğe uğraşan makinenin altında yastıklarına uzanmış, dalgın yatıyordun. Benim:

— Beni neden tanımıyor? suâlime:

— Kendinde değil ki... cevabını verdiler.

— Onun da farkında değil.

— Fakat nefes alamıyor, tıkanacak.

— Allahım, beni bırakığını bilmiyor, sevgilim, bırakma beni, ben sensiz yaşıyamam, yaşamak istemem, beni bırakma. diye yalvararak elini tuttum. Kımıldamadın. Beni, benim elimi hissediyordun. Fakat tutacak başka bir şeyim de yoktu.

— Ben de onunla gideceğim, onsuz kalamam, arkada kalmağa beni mecbur edemezsiniz, ben onunla gideceğim. diye bağırdım [illegible]ninle gitmeğe başladım.

Seninle bu gidiş çok mi gittikçe hafif, daha yordum. Gidiyordum, yakın gidiyordum. Allah beni sımsıkı dı. Uzun beyaz bi lüklü bir allahtı

— Gidemezsin, nı isterdi, senin ğil...

(*) Bu çiçeğin kurutulup döğülmüşile «Digitalin» ilâcı yapılır.